

Kaynak Arayan Okul Müdürü: Görüşler ve Deneyimler*

School Principal Seeking Resources: Opinions and Experiences

Ayhan Kır¹, Birgül Ulutaş²

¹Sorumlu Yazar, Okul Müdürü, MEB, ayhan.kir@hotmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-9609-0535>)

²Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, ulutas.birgul@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0001-8615-9343>)

Geliş Tarihi: 22.02.2023

Kabul Tarihi: 12.06.2023

ÖZ

Türkiye’de neoliberal politikaların etkisiyle okulların finansmanında giderek artan oranlarda özel kaynaklara gereksinim duyulmaktadır. Gerek uluslararası sözleşmelerde gerekse de ulusal yasal metinlerde devlet tarafından ücretsiz ve zorunlu olarak verilmesi öngörülen ilköğretim kademesinde bu durum, kitlesel eğitimin seyrini önemli ölçüde etkilemektedir. Günden güne çeşitlenen kaynak yaratma biçimleri karşısında okul müdürlerinin kaynak yaratma potansiyelleri, onların başarılı ya da başarısız olarak görülmelerinde belirleyici bir özellik haline gelmiştir. Bu çerçevede nitel yöntemlere dayanarak tasarlanan araştırmanın amacı, ilkokullarda kaynak yaratma sürecine dair okul müdürlerinin deneyim ve görüşlerinin çözümlenmesidir. Çalışma grubu 2020-2021 yılında Türkiye’de Zonguldak ilinde bulunan ilkokullarda görev yapan on üç okul müdüründen oluşmaktadır. Araştırmanın deseni durum çalışmasıdır. Yarı yapılandırılmış görüşme formlarından yararlanılarak toplanan verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre ilkokullarda faturaların, büyük onarım gibi giderler dışındaki giderlerin merkezi bütçeden karşılanmadığı; temizlik ve güvenlik giderlerinin ise kısmen karşılandığı görülmüştür. Bu karşılanmayan giderler için okul müdürlerinin bağışlar, kermes, çekiliş gibi yollar, sivil toplum kuruluşları, belediyeler ve sanayi kuruluşları gibi kurumlar aracılığıyla kaynak yarattıkları anlaşılmıştır. Okulun bulunduğu çevrenin sosyal ve ekonomik düzeyinin kaynak yaratma sürecini doğrudan etkilediği görülmüştür. Okul müdürlerin ilkokulların finansmanı için doğrudan merkezi bütçeden karşılanmasını talep etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitimde fırsat eşitliği, okul aile birliği, ilkokulların finansmanı, eğitim hakkı.

ABSTRACT

With the effect of neoliberal policies in Turkey, there is an increasing need for private resources in the financing of schools. The fact that the primary education level, which is required to be given free of charge and compulsory by the state in both international conventions and national legal texts, significantly affects the course of mass education. While fundraising forms have been diversifying day by day, the potential of school principals to create resources has become a determining feature in their success or failure. In this context, the aim of the research, which was designed based on qualitative methods, is to analyze the experiences and opinions of school principals on the process of fundraising in primary schools. The working group consists of thirteen school principals working in primary schools in Zonguldak province in Turkey

* Bu makale tez çalışmasından üretilmiştir. Çalışma için: Kır, A. (2021). *İlkokullarda kaynak yaratma sürecine dair okul yöneticilerinin deneyim ve görüşleri: Zonguldak örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.

in 2020-2021. The design of the research is case study. Descriptive analysis method was used in the analysis of the data collected by using semi-structured interview forms. According to the results of the research, expenses other than bills and major repairs in primary schools are not supplied by the central budget; cleaning and security expenses were partially supplied. It has been understood that school principals create resources for these uncovered expenses through such ways as bazaars, raffles, donations and through such institutions as non-governmental organizations, municipalities and industrial organizations. It has been observed that the social and economic level of the school's environment directly affects the fundraising process. It has been revealed that school principals want a budget directly from the center for the financing of primary schools.

Keywords: Equality of educational opportunity, parent-teacher association, financing of primary schools, right to education.

GİRİŞ

Eğitim, bireylerin gelecekte toplumdaki yerini belirlemede etkin rol oynadığı için hem birey hem de toplum için vazgeçilmez bir süreçtir. Bireyin ve toplumun çağdaş medeniyet seviyesine yükselmesinde eğitimin büyük rolü vardır (Âdem, 1993, ss. 2). Eğitim hakkı, insanın en temel haklarından biri olup bireyler için vazgeçilmezdir. Türkiye'nin de imzacısı olduğu Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nin 26. Maddesinde *“Herkesin eğitim görme hakkı vardır. Eğitim, ilköğretim ve eğitimin ön basamaklarında parasız olacaktır. İlköğretim zorunludur, herhangi bir kişi veya grup herhangi bir eğitim düzeyinde eğitim görmek hakkından yoksun bırakılamaz.”* ifadesi bulunmaktadır (BM, 1948). Türkiye tarafından 1950 yılında imzalanıp 1953 yılında yürürlüğü giren Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine göre de *“Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, eğitim ve öğretim alanında yükleneceği görevlerin yerine getirilmesinde, ana ve babanın bu eğitim ve öğretimin kendi dini ve felsefi inançlarına göre yapılmasını sağlama haklarına saygı gösterir”* hükmü yer almaktadır (AİHS, 1948). Türkiye’de eğitim hakkı anayasal güvenceyle de korunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 42. Maddesinde *“Kimse, eğitim ve öğretim haklarından yoksun bırakılamaz”* ifadesi yer almaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982).

Eğitim, bireyler için bir hak olmasının yanı sıra devletler için kalkınmanın önemli bir aracıdır. 1950’li yıllardan 1970’li yıllara dek etkinliğini sürdüren Neoklasik İşgücü Piyasaları Kuramı (İnsan Sermayesi Kuramı) ile eğitim, kalkınmanın en önemli itici güçlerinden biri olarak görülmüştür (Tunç, 1998). Bu yıllarda insanların doğuştan getirdikleri ya da sonradan kazandıkları nitelikleri artırmak için yaptıkları her türlü yatırım, insan sermayesine yapılan yatırım olarak ele alınmış; yalnızca devletlerin insana yaptığı yatırım değil, insanların kendilerine yapacakları yatırım da oldukça önemli görülmüştür. İnsanların kendilerine yapacakları yatırımın, onların gelecekte elde edecekleri geliri artıracığı öngörülmüştür (Aktan vd., 2017). Bu yaklaşım; emek piyasasında işverenlerin aynı iş için gerekirse daha yüksek ücret ödeyerek daha vasıflı olan bireyleri tercih ettiklerini varsaymaktadır. Buradaki vasıflı emeğin kuşkusuz bireylerin eğitim düzeyleriyle ilişkisi vardır (Gümüş & Şişman, 2014). Eğitimle kalkınma arasında bugün de önemli bir ilişki bulunmaktadır. Devletler ekonomik olarak üretken, rasyonel, tüketiciye ve toplumsal olarak da kurallara uyan, insanlara karşı anlayışlı, sorunları barışçıl şekilde çözen insanlara ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaç karşısında eğitimin ekonomiyi ve toplumu geliştirme özelliğinin yanı sıra, ekonomide ve toplumda yaşanan gelişmeler eğitimin daha ileriye gitmesine olanak sağlamaktadır. Bu nedenle eğitimin ekonomi ile olan ilişkisinin karşılıklılığa dayandığı söylenebilir (Yıldırım, 2019).

Devletlerin ihtiyaçlarına karşılık verebilecek bir eğitimin sağlanmasında en önemli unsurlardan biri, eğitim kurumlarının finansmanıdır. Türkiye’de eğitim hizmetleri özel sektörden daha fazla devlet tarafından sunulmaktadır. Ancak devlet okullarında özel kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve eğitim hizmetinden yararlananlar da eğitime katkı sağlamaktadır (Karakul Kayahan, 2014). Finansman konusunda eğitim kademelerinde birbirinden farklı düzenlemeler

olduğu görülür. Ortaöğretim okulları ve yükseköğretim okulların yasalara dayalı olarak oluşturulmuş bütçeleri vardır. Bu okullar giderlerini bu bütçeden karşılamaktadır. Okul öncesi ve ilköğretim okullarının ise kendine özel bir bütçesi bulunmadığı gibi, birçok kalemden giderleri vardır (Menteşe vd., 2012). Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 42. Maddesi gereğince, ilköğretim kız- erkek ayırt etmeksizin tüm yurttaşlara zorunlu ve ücretsizdir. Eğitim hakkına yönelik anayasal bir güvence sunan bu hüküm, merkezi bütçeden eğitime kaynak ayrılması konusunda devlete açık bir sorumluluk yüklemektedir. Ancak ilkokulların temel gelir kaynaklarını belirleyen 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun (MEB, 1961) 76. Maddesinde özel kurumlar, dernekler ve hayırseverlerden gelen aynı ve nakdi yardımlar konusunda kimi hükümlerin yer alması, ilkokullarda devlet finansmanına ek olarak (arazi ve okul uygulama bahçelerinden elde edilecek pay, vakıf hisseleri, bağış, vasiyet vs. gibi) özel finans kaynaklarına da başvurulduğunu göstermektedir.

İlkokullarda finans kaynaklarının yaratılması, okul aile birlikleri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Okul aile birliklerinin okula kaynak yaratma konusundaki görev ve yetkilerini belirleyen 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun (MEB, 1973) 16. Maddesi ile Milli Eğitim Bakanlığı Okul Aile Birliği Yönetmeliğinin 9 Şubat 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6. Maddesi incelendiğinde “öğrenci velilerinin hiçbir surette bağış yapmaya zorlanamayacağı” belirtilmiştir. Ancak okul aile birliklerinin görevleri arasında “okula yapılan aynı ve nakdi bağışları kabul ederek kayıtlarını tutmak, sosyal, kültürel etkinlikler ve kampanyalar düzenlemek, şartlı bağışları amacına uygun olarak kullanmak” hükmünün de yer aldığı görülür (MEB, 2012). Bunun gerekçesi, “okulların eğitim ve öğretim hizmetlerine etkinlik ve verimlilik kazandırmak, okulların ve maddi imkânlardan yoksun öğrencilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak” olarak gösterilmiştir (MEB, 2012).

Okul Aile Birliklerinin görevlerinin 1973’ten bugüne önemli bir değişim geçirdiği gözlenmektedir. 1973 yılında çıkarılan 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda Okul Aile Birlikleri daha ziyade okulun eğitim kalitesini artırmak ve yoksul öğrencilere yardım etmek amaçlarına hizmet etmekteyken; 2012 yılında yürürlüğe giren Millî Eğitim Bakanlığı Okul Aile Birliği Yönetmeliğinde birliklerin okulun temel ihtiyaçlar (elektrik, su vb.) dışında kalan ihtiyaçlarının karşılanması gibi görevleri de üstlendiği görülmektedir. Okul aile birliklerinin anlamında yaşanan bu değişim, insan sermayesi kuramının etkisini yitirmesi ve neoliberalizme geçişi getiren ekonomik zeminle ilişkilidir. Türkiye’de 24 Ocak 1980 kararlarıyla neoliberal yapılanmanın hız kazandığı görülmektedir. Neoliberal politikalar, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kamu harcamalarının kısılmasına neden olmuştur. Neoliberal politikalar eğitim alanında “kendi okulunu kendin yap” gibi kampanyalarla yürütülen ve devletin eğitim finansmanını özel finansmana bırakma çabaları olarak yorumlanabilecek girişimlerle belirginlik kazanmıştır (Şentürk, 2008). TÜİK (2006) verilerini göz önünde bulunduran Yolcu (2021) eğitimin ailelere doğrudan ve dolaylı maliyetini arttırdığını, Türkiye’de neoliberal politikalar en çok ilköğretim düzeyinin etkilendiğini ve eğitim maliyetinin önemli bölümünün aileler tarafından karşılandığını belirtmiştir. TÜİK (2022) verilerine bakıldığı zaman Türkiye’de eğitim harcamaları 2021 yılında 2020 yılına göre %27,1 artışı ve devlet tarafından en büyük harcamanın yüksek öğretime yapıldığı görülmektedir. Ayrıca aileler tarafından yapılan harcamaların 2021 yılında bir önceki yıla göre attığı söylenebilir.

Türkiye de ailelerin eğitim harcamalarının Bankalararası Kart Merkezi verileri incelendiği zaman son on yılda banka ve kredi kartı harcamaların hem işlem sayısı olarak hem de tutar cinsinden arttığı görülmektedir. 2014 yılından 2021 yılına kadar kredi kartı ve banka kartlarından yıllık ortalama 93 milyon işlem yapılmış iken 2022 yılında bu rakam 178 milyon civarında olduğu görülmektedir (BKM,2023).

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ortaya konulan 2023 Eğitim Vizyon Belgesi incelendiğinde okulların finansmanı için yedi hedef belirlenmiştir;

1. Her okula, oluşturulacak çeşitli ölçütlere ve Okul Gelişim Planı'na dayalı olarak okul gelişim bütçesi verilecektir. Şartları elverişsiz okullara pozitif ayrımcılık yapılacaktır.
2. Eğitime ve okullarımıza bağış yapacak kişilerin farklı miktar, tema ve yöntemlerle bağış yapabilmeleri için il ve bakanlık düzeyinde bir yapı kurulacak mevzuat, yazılım ve erişim düzenlemeleri gerçekleştirilecektir.
3. Türkiye genelinde eğitimde elverişsiz koşullara sahip okulların görülebildiği Coğrafi Bilgi Sistemi üzerinden eğitim hayırseverlerine bağış için seçenekler sunulacaktır.
4. Diğer bakanlıklarla ortak projeler gerçekleştirilerek farklı finans kaynakları harekete geçirilecektir.
5. Özel sektör ve sivil toplum iş birlikleriyle eğitim kurumlarının finansmanına destek sağlanacaktır.
6. Mesleki ve teknik eğitim kurumlarının döner sermaye üretimleri artırılarak okulların eğitim altyapı ve donanımlarına ilişkin ihtiyaçlarını kendi gelirlerinden karşılamaları sağlanacaktır.
7. Okul aile birliği gelirleri yeni bir yapıya kavuşturulacaktır (MEB,2018).

Söz konusu belgede eğitim kurumları önemli faaliyetleri yerine getiren ve maliyetli kurumlar olarak tanımlanmakta; devlet finansmanının yanında özel finansmanın da artırılması yönünde hedefler belirlenmektedir. Okullardaki asıl sorunun finans yetersizliği olmasına rağmen Vizyon Belgesinde bütçe artışı yerine hayırseverlerin katkısından ve bu katkıların okul finansmanı açısından bir hareketlilik getirmekle birlikte yetersiz kalacağından söz edilmektedir.

Araştırma alanyazınına bakıldığı zaman eğitim finansmanı ile ilgili birçok çalışmanın olması konunun önemli görüldüğünün göstergesi olduğu söylenebilir. Alanyazında birçok araştırmanın yanı sıra güncel olması, Zonguldak bölgesini konu alması ve araştırma yapılan okulların köy, belde ve merkezden seçilmiş olması bakımından veri çeşitliliği içermesi araştırmanın önemini arttırmaktadır. Ayrıca mevcut okul idarecilerine kaynak yaratma sürecinde ve karşılaştıkları sorunları çözmeye noktasında yardımcı olması bakımından önemlidir.

Okullarda kaynak yaratma sürecinde özel finansmana giderek artan oranlarda başvurulması ve bunun da okul aile birlikleri aracılığıyla gerçekleştirilmesi; her okulun gerek sosyal – kültürel çevresinin, gerekse çevresindeki ekonomik faaliyetlerin birbirinden farklı olması nedeniyle okullar arasında ayrışmaya yol açmaktadır. Devlet finansmanının yetersiz kaldığı yerlerde okul aile birlikleri aracılığıyla sağlanan kaynakların her okul için aynı olmaması, bu ayrışmanın temel nedeni olarak görülebilir. Bu nedenle okulun her türlü eğitim öğretim faaliyetlerinin yürütülmesi konusunda görevli olan okul müdürlerinin kaynak yaratmadaki çabaları, okulda sunulan eğitimin niteliği açısından da belirleyici olan unsurlardan biridir.

Yukarıda genel çerçevesi verilen araştırma kapsamında, ilkokullarda kaynak yaratma sürecinde yaşanan sorunların okul müdürlerinin deneyimlerine dayanarak çözümlenmesi; böylece ilkokul finansman politikalarının üretilmesine yardımcı olacak öneriler geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda aşağıda belirtilen sorulara yanıt aranacaktır:

1. İlkokulların hangi giderleri merkezi bütçeden karşılanmaktadır? Merkezi bütçeden karşılanmayan giderler nelerdir?
2. Merkezi bütçeden karşılanmayan giderler için kaynak sağlamada okul müdürlerinin görüş ve deneyimleri nelerdir?
3. İlkokullarda sosyoekonomik ve çevresel faktörlerin, kaynak yaratma sürecinde kolaylaştırıcı veya zorlaştırıcı etkileri nelerdir? Bu konuda okul müdürlerinin görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemleri görüşme, veri analizi, gözlem gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, insanların nasıl düşündüğünün ya da olayların kendi ortamında incelendiği ve araştırmacının da esnek olarak toplanan bilgilere göre araştırmayı şekillendirebildiği çalışmaları ifade eder (Yıldırım, 1999, ss.10). Araştırmanın deseni olarak durum çalışması belirlenmiştir. Durum çalışması nitel araştırmalarda sıkça kullanılan bir yöntemdir. Durum çalışmalarına yönelik belirgin ihtiyaç, karmaşık sosyal fenomenleri anlama arzusundan kaynaklanmaktadır (Yin, 2009). Durum çalışması hayatın içerisinde durum ya da durumların derinlemesine incelenmesine olanak veren bir durum betimlemesi yöntemidir (Creswell, 2021). Durum çalışmaları araştırmacıların, bireysel yaşam döngüleri, küçük grup davranışı, örgütsel ve yönetsel süreçler, okul performansı, uluslararası ilişkiler ve toplumun olgunlaşması gibi gerçek yaşam olaylarının bütünsel ve anlamlı özelliklerini koruyarak incelemelerine izin verir (Yin, 2009).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 2020-2021 Eğitim Öğretim yılında Zonguldak merkez ve yedi ilçesinde bulunan ilkokullarda görev yapan okul müdürlerinden oluşmaktadır. Okul müdürlerinin bilgilerinin paylaşılmaması için okulun bulunduğu yerleşim yerinin köy (K), belde (B) ya da merkezde (M) yer almasına göre baş harfi ve okul müdürlerinin cinsiyetlerinin (K/E) baş harfi birleştirilerek oluşacak KK1, MK1 ve BE2 gibi kodlamalar yapmak uygun görülmüştür. Okul müdürlerinin seçiminde yaş, cinsiyet ve görev yapılan okulun köy/belde/merkez okulu olma durumuna göre veri çeşitliliğini sağlamak bakımından amaçlı bir tercih yapılmıştır. “Maksimum çeşitlilik örnekleme” olarak adlandırılan bu belirlemede araştırmacının, araştırma problemine ilişkin katılımcı çeşitliliğini artırmaya yönelik seçimlere yöneldiği belirtilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2018). 2020-2021 Eğitim Öğretim yılında Zonguldak merkez ve yedi ilçesinde bulunan ilkokullarda görev yapan okul müdürlerinden toplanan verilerin tekrara başlaması üzerine veri doyumuna ulaşıldığı anlaşılmış ve görüşmelere son verilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri genel hatlarıyla aşağıdaki Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Çalışma Grubunun Özellikleri

	Kadın	Erkek	Yaş	Öğrt. Kıdem	Yöneticilikte Kıdem	Okuldaki Çalışma Süresi	Mezuniyet Kademesi	Mezuniyet Fakültesi
KE1		X	47	24	6	5,5	Lisans	Eğitim F.
KE2		X	56	16	14	2	Lisans	Eğitim F.
KK1	X		45	17	4	11	Lisans	Eğitim F.
KK2	X		37	11	4	15	Lisans	Eğitim F.
KK3	X		37	11	4	15	Lisans	Eğitim F.
BE1		X	60	12	27	1	Ön Lisans	Eğitim Ens.
BE2		X	41	9	8	1,5	Lisans	Eğitim F.
BE3		X	61	19	19	6	Lisans	Eğitim F.
ME1		X	40	1	15	4	Doktora	Eğitim F.
ME2		X	45	15	7	13	Lisans	Fen-Edebiyat F.
ME3		X	49	13	13	1,5	Lisans	Eğitim F.
MK1	X		35	12	4	3	Lisans	Eğitim F.
MK2	X		39	10	1	1	Yüksek L.	Eğitim F.

Çalışma grubunu oluşturan okulların sosyoekonomik durumlarının belirlenmesinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen okulların hizmet puanları ve katılımcı okul müdürlerinin

görüşlerine göre belirlenmiştir. Okul müdürlerinin görev yaptığı okullara dair demografik özellikler, Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2

Veri Toplanan Okulların Özellikleri

Okulun:	Bulunduğu İlçe	Yerleşim Yeri	Sosyoekonomik Durumu	Öğrenci Sayısı	Okulun Yıllık Geliri
KE1	Çaycuma	Köy	Orta SED	82	6.000-7.000 TL
KE2	Gökçebeş	Köy	Düşük SED	56	0
KK1	Kdz. Ereğli	Köy	Orta SED	29	10.000 TL
KK2	Kozlu	Köy	Düşük SED	120	5.000 TL
KK3	Alaplı	Köy	Yüksek SED	104	10.000 TL
BE1	Kilimli	Belde	Orta SED	143	1.500 TL
BE2	Devrek	Belde	Orta SED	332	10.000 TL
BE3	Merkez	Belde	Düşük SED	146	12.000TL
ME1	Kdz. Ereğli	Merkez	Düşük SED	385	30.000 TL
ME2	Devrek	Merkez	Orta SED	245	6.000-7.000 TL
ME3	Kilimli	Merkez	Yüksek SED	253	19.000 TL
MK1	Alaplı	Merkez	Orta SED	145	12.000 TL
MK2	Kdz. Ereğli	Merkez	Yüksek SED	340	30.000

2.3. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamaya başlamadan önce Bülent Ecevit Üniversitesi’ne Etik Kurul onayı için başvurulmuş ve araştırmanın etiğe aykırı olmadığı 26.02.2021 tarih ve Protokol No: 71 sayılı etik kurul izin belgesi ile onaylanmıştır.

Araştırmada okul müdürlerinin görüş ve önerilerine başvurulmak üzere görüşme tekniğinin kullanılması uygun görülmüş, yarı yapılandırılmış görüşme formları ile veri toplanmıştır. Görüşme formlarının geliştirilmesinde öncelikle ilgili alanyazın taranmış, araştırma problemi ve problemin çeşitli boyutları alanyazından yararlanılarak metne dönüştürülmüş ve bu metinde belirlenen eksen çerçevesinde hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formları araştırmanın problemi ve amaçları ile birlikte alanda konuya ilişkin yayınları bulunan üç uzman görüşüne sunulmuştur. Buradan gelen dönütler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmış; görüşme formlarında yer alan soruların anlaşılması, yorumlanması ve yanıtlanmasında herhangi bir sorun olup olmadığını ortaya koymak amacıyla iki okul müdürüyle pilot görüşmeler yapıldıktan sonra görüşme formuna son şekli verilmiştir.

Araştırmada veri toplama sürecinin 2019 Covid-19 Salgını sürecine denk gelmiş olması nedeniyle yapılan on üç görüşmeden on iki tanesi uzaktan görüşme platformu (Zoom) üzerinden yapılmıştır. Uzaktan görüşme platformları aracılığıyla yapılan görüşmelerde, katılımcıların izni doğrultusunda video kayıtları alınmıştır. Görüşmelerden biri ise yüz yüze gerekli önlemler alınarak ve ses kaydı tutulmak suretiyle gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu araştırmada okul müdürlerine görüşme süreci başlangıcında çalışmanın amacı, içeriği ile tahmini görüşme süresi konularında bilgi verilmiştir. Kayıt cihazı kullanımı için izin istenerek, toplanan verilerin yalnızca araştırma için kullanılacağı ve kişisel bilgilerinin araştırmaya yansıtılması konusunda gizlilik koşullarına uygun davranılacağı açıklanmıştır. Katılımcılara, görüşmelerin gönüllülük esasına dayandığı ve istedikleri zaman görüşmeden çekilebilecekleri konusunda güvence verilmiş ve görüşme boyunca soruların içten ve samimi olarak cevaplanması sağlanmaya çalışılmıştır. Görüşmeler 20 dakika ile 60 dakika aralığında zaman almış; ortalama 40 dakika sürmüştür. Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliği açısından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kapsam geçerliği ve güvenilirliğinin sağlanması amacıyla araştırmacının yakın olduğu birkaç okul

müdürüne de incelemeleri ve görüş bildirmeleri için gösterilmiştir. Bu doğrultuda hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formları araştırmanın problemi ve amaçları ile birlikte alanda konuya ilişkin yayınları bulunan uzmanların görüşüne sunulmuştur. Buradan gelen dönütler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmış; görüşme formlarında yer alan soruların anlaşılması, yorumlanması ve yanıtlanmasında herhangi bir sorun olup olmadığını ortaya koymak amacıyla iki okul müdürüyle pilot görüşmeler yapıldıktan sonra görüşme formuna son şekli verilmiştir.

2.4. Araştırma Verilerinin Çözümlemesi

Araştırma verilerinin çözümlemesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz; elde edilen verilerin önceden belirlenen ya da sorular sonucunda oluşan temalar çerçevesinde sistematik bir şekilde betimlendiği ve betimlemelerin açıklandığı, yorumlandığı, neden sonuç ilişkisinin irdelendiği ve ileriye dönük tahminlerde bulunulduğu analiz çeşididir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Bu çerçevede araştırmada betimsel analiz için öncelikle görüşmeler esnasında alınan notlardan da faydalanılarak video kayıtları çözümlenip metin haline getirilmiştir. Oluşturulan metin, kayıtların yeniden dinlenmesi ve kontrol edilmesi yoluyla yeniden gözden geçirilmiş; sorulara verilen cevaplar dikkatlice incelenerek araştırma amaçları çerçevesinde oluşturulan temalar altında düzenlenmiştir. Verilen tüm cevaplar ilgili temalar üzerinden anlamlı ve mantıklı bir şekilde bir araya getirilerek her bir temayı güçlendirmek üzere bulguların yazılmasında kullanılacak olan doğrudan alıntılar belirlenmiştir. Seçilen bu alıntılar, bulguları desteklemek üzere kullanılmıştır. Bulguların yazımı aşamasında her bir alt amaç ve amaçlara dair belirlenmiş temalar çerçevesinde elde edilen bulgular açıklanmış, anlamlandırılmış ve yorumlanmıştır. Gerekli hallerde farklı olgular arasında karşılaştırmalara gidilmiş, benzerlikler ve karşıtlıklar ışığında yorumlar geliştirilmiştir. Verilerin çözümlemesi aşamasında alanın da uzman kişilerin görüş ve önerilerine başvurularak bu süreç tamamlanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde ilkokullarda kaynak yaratma sürecine dair okul yöneticilerinin görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgular ve bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir.

3.1. İlkokulların Merkezi Bütçeden Karşılanan ve Karşılanmayan Giderlerine Dair Bulgular

Araştırmanın birinci alt amacında ilkokulların merkezi bütçeden karşılanan ve karşılanmayan giderlerine ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Bu çerçevede katılımcılara “okulunuzun merkezi bütçeden sağlanan gelirleri ile hangi giderler karşılanmaktadır?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde ilkokullarda merkezi bütçeden karşılanan giderler, faturaların tamamı, büyük onarımlar, personel giderleri ve bazı bakım giderleri olarak sıralanmaktadır. Katılımcıların tamamı okullarında merkezi bütçeden karşılanan giderleri için elektrik, su, telefon, doğalgaz, internet faturaları ve yakacak giderlerinden söz etmişlerdir. Beş okul müdürü, okullarında büyük onarım; kalorifer ve çatı onarımı gibi giderlerinin ve boya giderlerinin merkezi bütçeden sağlandığını belirtmişlerdir (KK1, BE1, BE2, ME2, KE2). Beş okul müdürü de okullarına merkezi bütçeden temizlik malzemesi verildiğini ifade etmişlerdir (KE1, KK1, ME1, MK1, KE2, KK3). Bu konuda görüş bildiren KK1 kodlu okul müdürüne ait görüşler şöyledir:

Merkezi bütçe olarak bizim bir bütçemiz yok. Biliyorsunuz dediğim gibi aldığımız sadece elektrik, telefon faturalarını ya da yakacak tarzı şeyleri şu son dönemde pandemiden dolayı bize temizlik malzemeleri de verildi. Ekstra olarak temizlik malzemeleri verildi. Yakacak giderini kendi [merkezi bütçe] karşılıyor, elektrik fatura giderlerini kendileri karşılıyor, ekstradan çatı veya okulla alakalı dediğim gibi bizim altından kalkamayacağımız tabii o anlamda da destek oluyorlar. Mesela

çatıda sorun oluştuğunda bundan Milli Eğitimden destek istiyoruz bunları da karşılayabiliyorlar. (KK1)

Merkezi bütçeden karşılanmayan giderlerin ise kutlamalar ve öğrenci için yapılan harcamalar, kırtasiye, teknolojik alet, materyal, zekâ oyunları gibi malzemelerin yanı sıra inşaat giderleri, jeneratör için yakıt giderleri, kantin için ödenen il ve ilçe payları olduğu anlaşılmıştır. Bunların yanında merkezi bütçeden tam olarak karşılanmayan ancak kısmen ve bazı zamanlarda karşılanan giderlerin de olduğu görülmüştür. Özellikle salgından dolayı temizlik malzemesi ve dezenfektan malzemelerinin verildiği ifade edilmiştir. Verilen temizlik ve dezenfektan malzemelerinin bu giderleri anlık olarak karşıladığı ve sürekli karşılanan bir gider olmadığı görülmüştür. İlkokullarda boya giderleri ve kâğıt giderleri için merkezi bütçeden bazı zamanlarda malzeme geldiği ancak bu durumun da devamlı olmadığı söylenebilir. Özellikle merkez okullarda okulun önemli ihtiyaçları arasında bulunan güvenlik giderlerinin de her zaman karşılanmayan giderler arasında olduğu görülmüştür. İlkokullarda merkezi bütçeden karşılanan ve karşılanmayan giderler Tablo 3'te özetlenmiştir.

Tablo 3

İlkokullarda Merkezi Bütçeden Karşılanan ve Karşılanmayan Giderler

Merkezi Bütçeden Karşılanan Giderler	Merkezi Bütçeden Karşılanmayan Giderler	Merkezi Bütçeden Kısmen Karşılanan Giderler
Su Faturası	Kutlamalar İçin Harcanan Giderler	Boya Giderleri
Elektrik Faturası	Öğrencilere Yardım Amaçlı Yapılan Harcamalar	Fotokopi ve Kâğıt Giderleri
Telefon Faturası	Teknolojik Alet Alımı	Temizlik Malzemesi
İnternet Faturası	Yapı ve Donanım Malzemesi Alımı	Güvenlik Gideri
Doğalgaz Faturası	Kırtasiye Malzemesi Alımı	Dezenfektan Gideri
Katı Yakacak (Kömür)	Zekâ Oyunları Alımı	
Personel Gideri	Elektrik Arıza Giderleri	
FATİH Projesi Alt Yapı Gideri	Ödül Olarak Verilen Plaket Giderleri	
Büyük ve Küçük Onarım	Spor Malzemesi Giderleri	
Kazan Bakımı	Bilişim Altyapı Giderleri	
Çatı Onarımı	İnşaat Giderleri	
	Jeneratör İçin Yakıt Gideri	
	Kantin İl İlçe pay Gideri	
	Demirbaş Malzeme Alımı	
	Sınıf İçin Materyal Alımı	
	Bahçe Düzenleme Giderleri	

Araştırma verilerinin salgın döneminde toplanması nedeniyle KK1 okul müdürünün de belirttiği gibi temizlik malzemesinin bu döneme özgü olarak merkezi bütçeden okullara gönderildiği anlaşılmaktadır. ME1 kodlu okul müdürü de benzer olarak temizlik malzemelerin her zaman verilmediğini belirtmiştir. İlgili okul müdürü okullarda güvenlik görevlisi ihtiyacının olduğu ve bu ihtiyacın da İŞKUR kapsamında merkezi bütçe tarafından karşılandığını; bu durumun okulları olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir (ME1). Bu konuda ME1 kodlu okul müdürüne ait toparlayıcı nitelikteki görüşler şöyledir:

Doğalgaz, elektrik, su, telefon ve internet faturaları tabii ilçe milli eğitim müdürlüğü ama o düzenli olarak ödeniyor. Bunları neden net söylüyorum bunlar düzenli olduğu için. Tabii ilçe milli eğitim müdürlüğü arada bir kâğıt veriyor. Temizlik malzemesi veriyor. Ama bunların ne zaman gelip gelmeyeceği belli değil. Ya da veremeyebilir de bunları. Merkezi bütçeden gelenler düzenli. Bundan birkaç sene öncesine kadar telefon faturalarımızı kendimi ödüyorduk. Bak bu bile bizi rahatlattı. Şunu

söyleyeyim güvenlik mesela İŞKUR olayı güvenlikçi var okullarda bu eğitimi direkt doğrudan etkileyen bir olay oldu. Bu bir gider aslında biz bunu kendi hizmetlilerimizden okul aile birliği bir hizmetli alıyor buna hem temizlik hem de güvenlik yaptırıyorduk. Güvenlikçi değil, ama güvenlik için de onu görevlendiriyorsun. Güvenlik elemanları başlamasıyla çok ciddi rahatlama yaşadık. (ME1)

Okul müdürü ME1'in yukarıdaki ifadesinde belirtildiği üzere okulların kendi kurumsal olarak kullandıkları telefon faturalarının, yakın zamanlara kadar her okulun kendi sağladığı kaynaklar ile ödemesinin dikkat çekici olduğu söylenebilir. Telefon faturaları gibi, güvenlik ihtiyacının da son yıllarda alt yüklenici firmalardan hizmet satın almak yerine merkezi bütçeden karşılanmasının okulları maddi açıdan rahatlatmış görülmektedir. Güvenlik görevlisi ihtiyacı sadece ME1 kodlu okul müdürü tarafından ifade edilmiş olup, aslında her okulun temel ihtiyaçları arasında yer almaktadır. Diğer okul müdürlerinin bu ihtiyaçtan söz etmemeleri; bu ihtiyacı kendi imkânları ile karşıladıkları ya da bu ihtiyacı dikkate almadıkları şeklinde yorumlanabilir. Yukarıda verilen yanıtların dışında bir okul müdürü okulunun merkezi bütçeden karşılanan giderleri için personel giderlerinden (ME3); başka bir okul müdürü ise etkileşimli tahtalar ile alakalı giderlerden (BE1) söz etmiştir.

Araştırmada ilkokulların merkezi bütçeden karşılanan ve karşılanmayan giderleri konusunda teknoloji kullanımını ilgilendiren kimi sonuçların dikkat çekici ve yorumlanması gereken durumlar ortaya çıkardığı gözlenmiştir. 2010 yılında başlatılan ve beş yılda tamamlanması öngörülen Eğitimde FATİH Projesi ile öncelik sıralaması olarak liseler, ortaokullar ve ilkokullarda etkileşimli tahta kurulumu gerçekleştirilmiştir (Ekici & Yılmaz, 2013). Araştırmada kimi okullarda FATİH Projesi ile okullara kazandırılan etkileşimli tahtaların bulunduğu ve kimi okullarda ise bulunmadığı anlaşılmıştır. Etkileşimli tahta bulunmasının da bulunmamasının da okul için teknoloji giderlerine yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır. Okulunda etkileşimli tahta bulunan BE1 kodlu okul müdürü, tahtanın olduğundan ancak alt yapısının olmadığından dert yanmış ve bu durumun okula gider oluşturduğunu belirtmiştir. Etkileşimli tahta bulunmayan okulların ise bu eksikliği teknolojik alet (projeksiyon, bilgisayar) satın almak yoluyla kapatmaya çalıştıkları, bu durumun da okulun giderlerini arttırdığı sonucuna varılmıştır. Öte yandan Proje ile okullara kazandırılan etkileşimli tahta ve diğer teknolojik cihazların garanti süresinin dolması nedeniyle de yakın bir zamanda artan bakım ve onarım giderleri ile de karşılaşılacağı anlaşılmaktadır. Araştırmada tespit edilen ve merkezi bütçe ile karşılanmayan giderlerden bazılarının da aslında okulun eğitim öğretimle ilgili amaçlarını doğrudan karşılamadığı, hayırsever bağışlarını artırmak üzere ortaya çıkan giderler olarak görülebileceği anlaşılmıştır. Hayırseverlere okula yaptıkları yardımlar nedeniyle alınan ödüller ve plaketler ile okula kaynak sağlamak için yapılması planlanan çekilişler için gereken maliyetler buna örnektir. Yani okula kaynak sağlamanın kendisi belli oranda bir kaynak gerektirmektedir.

3.2. Merkezi Bütçeden Karşılanmayan Giderler İçin Kaynak Sağlamada Okul Müdürlerinin Görüş ve Deneyimlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt amacında okul müdürlerinin kaynak yaratmadaki görüş ve deneyimlerine ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan okul müdürlerine “okulunuzun merkezi bütçeden karşılanmayan giderleri için bir okul müdürü olarak nasıl kaynak yaratırsınız? Bu konudaki deneyimlerinizi bizimle paylaşır mısınız?” sorusuna verilen cevaplar Tablo 4'te özetlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 4*İlkokullarda Okul Müdürlerin Kaynak Sağlama Yolları*

Kaynak Sağlama Yolu	Okul Müdürü
Veli Bağışları	KE1, KK1, ME2, BE3, KK2, MK1, ME3, KE2, MK2, KK3
Esnaf Ziyaretleri	ME1, MK1, KK2
Hayırseverlerin Desteği	KE1, KK2, KK3
Kermes Düzenlemek	BE3, KE2, MK2
Belediye Desteği	BE1, BE2
Milli Eğitim Müdürlüğü Desteği	ME2, ME3
Okul Kooperatifi	KE1
Sivil Toplum Kuruluşları Desteği	BE2
Veli Çayı Etkinliği	MK2

Araştırmaya katılan on okul müdürü, velilerinden destek aldıklarını, onların bağışları ile okula kaynak yarattıklarını ifade etmişlerdir (KE1, KK1, ME2, BE3, KK2, KK3, ME3, KE2, MK2). Bu konuda köy, belde ve merkez okul müdürlerinin vermiş oldukları yanıtlardan bazıları şöyledir:

Valla kaynak dediğimiz gibi bağışlar. Kermes gibi şeyler düzenliyoruz (BE3).

Bu konuda bizim en büyük desteğimiz okul aile birliğimizin toplantıları, veli toplantıları. Veli toplantılarına bizzat katılıyoruz. Okulumuzun ihtiyaçlarını, önce yaptığımız çalışmalarını örnek göstererek veliyi inandırıyoruz. Yapacakları bağışların doğru yerlere gideceğine inandırıyoruz. Yeterli veli bağışı olmadığı zaman da sağ olsunlar giderleri alışveriş yaptığımız esnaflara anlatıyoruz. Okulumuzun gelirinden bahsediyoruz. Yapmak istediğimiz işlerden bahsediyoruz. Onlar ya bize indirim yapıyor ya da gönüllü olarak ihtiyaçlarımızı karşılıyorlar (MK1).

Bağış yolu bağışlardan öncelik dediğim gibi köyümüzde ileri gelen birkaç kişiden, onun haricinde kurum ve kuruluşlardan yardım talebinde bulunduk. Birkaç ay önce bir üniversiteden ikinci el de olsa bilgisayar yardımı aldık. Daha çok bağışla halletmeye çalışıyoruz (KK3).

Köy okulunda görev yapan bir okul müdürünün (KE1) kaynak yaratmak için kooperatif kurarak gelir elde ettiğini belirtmesi, kantin işletmesi olmayan köy okulları için kooperatiflerin kurulmasının okula kaynak sağlamak bakımından etkili bir yöntem olabildiğini göstermektedir. Öğrenci sayısının az olması gibi durumlardan dolayı kantin ihalesini alan işletmeci çıkmadığı durumlarda okulda kantin bulunmayacaktır. Kantini bulunmayan okullar da kooperatif kurarak öğrencilerin temel ihtiyaçları karşılamak ve okula kaynak sağlamak amacıyla bu yöneme başvurmaktadırlar. İki okul müdürü belediyeden destek aldıklarını ifade etmişlerdir (BE1, BE2). Bu iki okulun da beldede bulunduğu görülmektedir. Ancak merkezde ve köylerde bulunan okul müdürlerinden hiçbirinin belediyeden söz etmediği görülmüştür. Bu durum, beldede bulunan okul sayısının merkezdeki okul sayısından daha az olması nedeniyle belde belediyelerinin okullara yardım konusunda daha istekli olmaları ile açıklanabilir. Yine beldede çalışan okul müdürü BE2, okuluna sivil toplum kuruluşları ve sanayi kuruluşları aracılığıyla kaynak sağladığından da söz etmektedir. Buradan okulun bulunduğu çevrenin, okulun kaynak yaratma sürecini etkilediği ve belde okullarında kaynak yaratma olanaklarının daha çeşitli olabildiği sonucu çıkarılabilir. Bu konuda görüş bildiren BE1'ye ait ifadeler şöyledir:

Şimdi merkezi bütçeden sağlanamayan bizim büyük onarımlarımız var. Tabi ki biz bunların olması için yıllardan beri canla başla çalışıyoruz. Bir okul müdürünün de fedakârlık yapması gerektiğini düşünüyorum. İl, ilçe milli eğitimle ya da bulunduğu

beldedeki belediye ile mutlaka bir iletişim halinde olmalı. Bizler bu konuda gerekli her türlü iletişimi sağlıyoruz (BE1).

İki merkez ve bir köy okulu müdürü (ME1, MK1, KK2) okullarına kaynak sağlamada esnaflardan yararlandıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda görüş bildiren KK2 kodlu okul müdürüne ait ifadeler şöyledir:

Nasıl kaynak yaratıyorum. Tabii ilk başlarda tecrübem yoktu. Kendimiz cebimizden ya da öğretmenleri bu işin içine dâhil ederek ee toplantılar yaparak destek sağlamaya çalışıyordum. Bir iki sene geçtikten sonra dışardaki insanlarla görüşmeye başladım. Sendikalarla ya da hayır kuruluşlarıyla ya da markalarla görüşmeye başladım. Onlardan kaynak bulmaya çalıştım. E ya da işte merkezde dükkân sahipleri olur onlara köyün durumunu anlatıp, onlardan destek bulmaya çalıştım. Bu şekilde (KK2).

Araştırmaya katılan iki okul müdürü bağlı buldukları il ya da ilçe milli eğitim müdürlüklerinden yardım talebinde bulunarak okullarına kaynak sağladıklarını ifade etmişlerdir (ME2, ME3). Üç okul müdürü, okul dışındaki hayırseverlere giderek onlardan yardım talebinde bulduklarını belirtmişlerdir (KE1, KK2, KK3). Bu konuda görüş bildiren KK3 kodlu okul müdürüne ifadeler şöyledir.

Bağışlar var. Öncelik köyümüzdeki hayırseverlerden yardım alıyoruz. Daha çok bağışlar (KK3).

Bir okul müdürü okulunda “veli çayı saati” adı altında etkinlik düzenlediğini (MK2) ve üç okul müdürü de okullara kaynak yaratmak için kermes düzenlediklerini belirtmişlerdir (BE3, KE2, MK2). Bu konuda görüş bildiren merkez okul müdürü MK2’ye ait ifadeler şöyledir:

Okul aile birliği aktif olarak çalışması gerekmekte. Herhangi bir okula yapılacak eşya ya da tadilat giderlerinde öncelik[le] veli gruplarımızdan destek istiyoruz. Ya da daha büyük maddi çalışmalarda kermes ve veli çayları okul adına yapılan etkinlikler (MK2).

İlkokullara kaynak sağlama konusunda ME1’e ait ifadeler, okulun amaçları ve pedagojik işlevleri ile okul müdürlerinin bu işlevlerin yerine getirilmesi için gereken kaynak yaratma sürecindeki sorumlulukları arasında bir çatışma yaşadıklarını ve kaynak yaratmaya dair kaygıların yer yer pedagojik kaygıların önüne geçebildiğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir:

Hocam valla ben şuna çok karşıyım hocam. Bu da bir çözüm yolu ama bir okul müdürünün esnaflardan farklı yerlerden para talep etmesi. Ya edebilir mi, edilebilir bilmiyorum ama. Ben bunun kendi içimizde çözümlenmesi gerektiğine taraftarım. Orda bir okul aile birliği var. Yani okul müdürü okul müdür yardımcısı yani bunlar direk eğitim öğretimle bağlantılı olmalı. Benim öncelikle birinci sınıflarda kaç kişiyi okumaya geçmiş öncelikle ben bunu bilmem lazım. Bunu okul aile birliği yapıyor. Ben çoğu saati eğitim öğretimle harcıyorum. Okul müdür ve yardımcısının görevi olduğunu düşünmüyorum. Okul müdürü dışardan kaynak bulmak yerine okul içerisinde sınıflarındaki öğrenme durumlarını bilmeli. Bize boya badana değil gösterişli binalar değil bize eğitim öğretim lazım... (ME1).

Okul müdürlerinin çeşitli yollarla okullarına kaynak yaratmaya çalıştıkları ifadelerinden anlaşılmıştır. Bu durum devlet finansmanının yetersiz kaldığını düşündürmektedir. 2023 Eğitim Vizyonunda da finansman kaynaklarının çeşitlendirilmesinin hedeflendiği görülmektedir. Belgede bu hedefin gerçekleşmesinde bağışlar, diğer bakanlıklarla gerçekleştirilmesi düşünülen projeler, özel sektör ve sivil toplum iş birlikleri gibi kaynakların adı geçmekte, okul aile birlikleri gelirlerinin yeni bir yapıya kavuşturulacağı belirtilmektedir. Belirtilen bu planlamaların da okul

müdürlerinin kaynak yaratma süreçlerindeki yükünü hafifletip hafifletmeyeceği konusu belirsizliğini korumaktadır.

3.3. Kaynak Yaratma Sürecinde Sosyoekonomik ve Çevresel Faktörlerin Kolaylaştırıcı ve Zorlaştırıcı Etkilerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt amacında kaynak yaratma sürecinde sosyoekonomik ve çevresel faktörlerin kolaylaştırıcı ve zorlaştırıcı etkilerine ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan okul müdürlerine sorulan “okulunuz öğrencilerinin sosyoekonomik (anne-baba mesleği, geliri, eğitim vb.) düzeyleri ve kültürel özellikleri (eğitim algıları, ırk, etnik kökenler vb.) kaynak yaratma sürecini nasıl etkilemektedir? Olumlu ya da olumsuz yönlerinden söz eder misiniz?” sorularına verilen cevaplar değerlendirildiğinde tamamı orta ve düşük sosyoekonomik düzeyden olmak üzere yedi okul müdürü, buldukları çevrenin sosyoekonomik düzeylerinin kaynak yaratmayı olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir (BE1, BE2, ME, ME2, KK2, BE3, KE2). Özellikle gelir durumunun düşük olması ve eğitim düzeyinin düşük olması nedeniyle okula kaynak sağlayamadıklarını ifade eden okul müdürlerinin, velilerin okula maddi yardım yapmadıklarını kastederek konuyu özellikle veli profiline dayandırmaları dikkat çekmiştir. Bu konuda görüş bildiren BE1 kodlu okul müdürünün ifadeleri şöyledir:

Bizim bulunduğumuz bölge genelde işçi bölgesi. Ama ne gariptir ki bizim bölgemizde içki tüketimi fazla. Onun dışında işçi bölgesi olduğu için sosyal yaşam biraz daha kısıtlı. Ailelerin ekonomik durumlarında çok üst düzey bir gelir yok. Sosyal olarak öğrencilerimizin ya da velilerimizin bir tiyatroya bir sinemaya gideceği yerler yok. Sosyal yaşam çok kısıtlanmış bir bölge; intihar olaylarının çok görüldüğü, içki olaylarının olduğu bir yer. Etnik köken olarak Romen vatandaşlarımız var. Onların farklı bir yaşamları vardır. Okula bakışları farklıdır. Onların ekonomik durumları zaten iyi olmamıştır. Sosyal kültürel farklılık bir şehir merkezindeki gibi değildir. Bu nedenle bu farklılıklar bize bir sürü zorluklar getirmiştir. Velilerimizin çok büyük bir kısmı ilkokul mezunudur. Tabi ki bunlar bizim zorluklarımız (BE1).

Tamamı yüksek sosyoekonomik düzeyden olmak üzere üç okul müdürü de okulların bulunduğu çevrenin kaynak yaratma konusunu olumlu etkilediğini söylemişlerdir (KK2, ME3, MK2). Bu konuda verilen yanıtların da aynı şekilde gelir ve eğitim düzeyi üzerinden veli profiline dayandırılması, okula kaynak sağlamanın en önemli unsurlarından biri olarak veli bağışlarının görülmesi, hatta bir önceki yıl yapılmayan bağışların geriye dönük borç hanesinde düşünülmesi; bağış kavramının bir nevi anlam kaybına uğratıldığını düşündürmektedir. Buna dair ifadeler şunlardır:

Büyük bölümde olumlu etkilemektedir. Çünkü eğitilmiş insanla muhatap olduğunuzda onu ikna ettiğinizde, yapılan işleri gösterdiğinizde onlar zaten kendileri diyor ‘bizim de bir katkımız olsun’. Bu konuda kendileri de bir inisiyatif kullanmaya başlıyor. Bunu derken ekonomik anlamda sıkıntısı olan velilerden de bize yardım geliyor. Mesela geçenki bir olayı anlatayım: Bir velimiz geldi geçen yıldan pandemiden dolayı veremediği bir bağışı vardı. Geldi onu vermeye çalıştı bu bizi duygulandırdı. Çünkü hem durumu yok, hem de elindeki imkânları en iyi şekilde kullanıp bağış yapmak isteyen velilerimiz de var. Bu bizi olumlu yönde motive ediyor ama eğitim seviyesinin yukarı gitmesi sanki bana [öyle] geliyor ki velilerin okula katkısını daha olumlu yönde etkiliyor. En azından benim gözlemim bu. Yardım yapamayan veliler de durumu olmayan veliler. Elinde olmadıkları için yapamıyorlar (ME3).

Bir okul müdürü okulunun bulunduğu çevrenin orta sosyoekonomik düzeyde olduğunu ancak okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik düzeyden ziyade velilerin ikna edilmesiyle kaynak yaratma sürecinin olumlu etkilenebileceğini ifade etmiştir (MK1). KE1 kodlu okul müdürü ise “Özellikle mesela 40-50’li yaşlardaki veliler onlarda şöyle bir bakış açısı oluşuyor: işte ben görmedim çocuğum görsün, ben okuyamadım çocuğum okusun algısı hâkim. Bu bakış

açısı okula olumlu katkı sağlıyor.” demiştir. Bu yanıt, velilerin eğitim bütçesine katılımlarında eğitim yoluyla sosyal hareketlilik, sınıf atlama düşüncesinin alım gücünün de önüne geçebildiğini düşündürmektedir. Okulun sosyoekonomik düzeyi ve kaynak yaratma konusunda görüş bildiren okul müdürlerinin çok büyük kısmı, okullarının buldukları çevrenin sosyoekonomik düzeylerinin okullarda kaynak yaratma üzerinde etkisinin olduğunu ifade etmişlerdir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonucunda ilkokulların merkezi bütçeden karşılanan ve karşılanmayan giderlerine ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır. İlkokulların giderleri için merkezi bütçenin özellikle faturalar ve büyük giderleri karşıladığı anlaşılmaktadır. Elektrik, su, telefon, internet ve doğalgaz faturalarının merkezi bütçeden karşılandığı tespit edilmiştir. Doğal gazla ısıtılmayan ilkokulların ısınma giderleri için katı yakacağın da merkezi bütçeden karşılandığı tespit edilmiştir. Zoraloğlu ve diğerlerinin (2005), Sarıbal Altuntaş'ın (2005), Yamaç'ın (2010) ve Kayıkçı'nın (2014) araştırmaları da elektrik, su ve yakıt giderlerinin merkezi bütçeden karşılandığını ortaya koymaktadır. İlkokullarda merkezi bütçeden karşılanmayan giderler konusunda kutlamalar için harcanan giderler (okul içi yarışma derece ödülleri), öğrencilere yardım amaçlı yapılan harcamalar (kıyafet, ayakkabı, kırtasiye), fotokopi ve kâğıt giderleri, teknolojik alet alımı, yapı ve donanım malzemesi alımı (sınıf masa, sandalye pano vb.), kırtasiye malzemesi alımı, zekâ oyunları alımı, elektrik arıza giderleri, ödül olarak verilen plaket giderleri, spor malzemesi giderleri ve inşaat giderleri tespit edilmiştir. Jeneratör için yakıt gideri, kantin il ilçe pay gideri, demirbaş malzeme alımı, sınıf için materyal alımı gibi giderlerin de merkezi bütçeden karşılanmadığı sonucuna varılmıştır. Kayıkçı (2014) yapmış olduğu çalışmasında faturalar hariç tüm giderlerin bütçe dışı kaynaklar ile karşılandığı sonucuna ulaşmıştır. Alanyazında yapılan çalışmaların, araştırma bulgularını desteklediği görülmektedir. İlkokullarda bazı giderlerin kısmen merkezi bütçeden karşılandığı, yani zaman zaman merkezi bütçeden karşılanmakla birlikte belli bir düzeninin olmadığı anlaşılmıştır. Boya giderleri, kâğıt gideri, temizlik malzemesi ve dezenfektan giderlerinin özellikle salgın döneminde merkezi bütçeden verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Gökçeli (2014) tarafından yapılan araştırmada da temizlik ve kırtasiye giderlerinin merkezi bütçeden karşılanmaya çalışıldığı ancak kısmen karşılanabildiği sonucuna ulaşıldığı görülmektedir. Bu giderlerin her zaman verilmediği, bir düzen içerisinde karşılanmadığı anlaşılmaktadır. Zoraloğlu ve diğerleri (2005) yaptıkları çalışmada temizlik, boya ve tamir gibi giderlerin bütçe dışı kaynaklardan karşılandığı sonucuna varılmıştır. Salgın döneminde özellikle temizlik giderlerinin merkezi bütçeden giderilmesi konusunda daha önceki dönemlerde olmayan bir hassasiyetin oluştuğu anlaşılmaktadır. Belli bir düzeni olmayan bu harcama kalemleri için merkezi bütçeden aynı ya da nakdi gönderimler olmadığında okul yönetimlerinin bu giderleri kendi imkanlarıyla karşılamaya çalıştıkları görülmektedir. Öte yandan salgın öncesinde alanyazında yapılan araştırmalarda dezenfektan adı altında bir gidere rastlanmamıştır. Daha önceki araştırmalarda dile getirilmeyen dezenfektan giderinin, Covid-19 Salgını sürecinde belirmiş ve temizlik giderleriyle birlikte Bakanlık tarafından merkezi bütçeden karşılanmaya çalışılan giderler arasında yer almış olduğu gözlenmiştir. Okulların güvenlik gereksinimlerinin de merkezi bütçeden kısmen karşılanan giderler arasında yer aldığı görülmüştür. Özellikle merkez okulları için ifade edilen güvenlik görevlisi ihtiyacının son birkaç yıldır merkezden İŞKUR kapsamında gönderildiği, ancak ondan önce bu ihtiyacın okul aile birlikleri kanalıyla okul bütçesinden karşılandığı anlaşılmıştır. 2021-2022 eğitim öğretim yılı başında 81 ilde okullara güvenlik görevlisi verilmediğine dair kamuoyuna yansıyan haberler, ilkokullarda güvenlik görevlisi sağlama yönünde Bakanlık politikalarına yansıyan sistemli bir çalışma olmadığı fikrini desteklemektedir (Kariyer İş İlanları, 2021).

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre okul müdürlerinin kaynak yaratmadaki görüş ve deneyimlerin ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır. Okul müdürlerin kaynak yaratmada başvurdukları en temel yöntemin velilerinden bağış almak olduğu bulgulanmıştır. Alanyazında yapılan

araştırmaların çalışmanın bulgularını desteklediği görülmüştür. Zoraloğlu ve diğerlerinin (2004) araştırmalarında merkez bütçeden karşılanmayan giderler için veli bağışları ve kantin gelirinin en büyük paya sahip olduğu; Alpay'ın (2011) araştırmasında da okul giderlerinin karşılanmasında merkezi bütçe dışında okul müdürlerinin elde ettikleri kaynakların, merkezi bütçeden gelen kaynaklardan daha fazla olduğu ve bunun için de okul müdürlerinin bağış almak için veliler ile görüşme yaptıkları sonucuna varılmıştır. Öte yandan okullarda kurulan kooperatif ve veli çayı saati, kermes gibi etkinliklerin de kaynak sağlamada önemli bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kayıkçı (2014) tarafından yapılan araştırma sonucunda benzer olarak kermes yapılarak gelir sağlandığı sonucuna ulaşıldığı görülmektedir. Okullara kaynak yaratma konusunda sanayi kuruluşları, esnaflar ve diğer kurum ve kuruluşların da kaynak sağlamada rol aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle belde bulunan ilkokullarda belediye ile iş birliği içinde okula kaynak yaratıldığı görülmüştür. Kayıkçı'nın (2014) araştırmasında da benzer olarak belediyelerin ve farklı kurumların okullara finansman desteği sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Beldede bulunan okulların diğer merkez ve köy okullarına göre belediye ve sivil toplum kuruluşlarına ulaşmada daha avantajlı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Kaynak sağlama sürecinde veli bağışlarının yanı sıra hayırsever bağışlarının da önemli bir rol oynadığı anlaşılmıştır. Öğrenci velilerinin ve hayırseverlerin okulun giderlerine katılımlarını artırmak için okul müdürlerinin kimi stratejilere başvurduğu anlaşılmıştır. Bunlardan biri, bağışların nereye harcandığının açıklanması/gösterilmesi ya da nakdi yardımların yerine aynı yardımların talep edilmesidir. Ayrıca okul müdürlerinin okula yardımda bulunan hayırseverlere bu destekleri karşılığında plaket/hediye gibi geri dönüşlerde bulunmasının da kaynak akışını mümkün hale getirdiği; öte yandan bu yöntemlerin de bir gider haline geldiği gözlenmiştir. İlkokullara merkezi bütçe tarafından sağlanan finansman süreçlerinin yavaş ilerlediği sonucuna ulaşılmıştır. Hoşgörür ve Aslan'ın (2014) yaptıkları çalışmada da buna paralel olarak okullara ayrılan kaynakların hem yetersiz olduğu, hem de geç aktarıldığı sonucuna varılmıştır. Araştırmada ayrıca okul müdürleri, ilkokullar için -tıpkı liselerde olduğu gibi- merkezden doğrudan okulun giderleri doğrultusunda öğrenci sayısı ile orantılı ödenek gönderilmesi gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Merkezi bütçe tarafından en ihmal edilen eğitim kademesinin ilkokullar olduğu, yapılan alanyazın araştırmalarında da görülmüştür. Altunay (2017) çalışmasında eğitim finansmanı konusunda ilkokul ve ortaokul kademelerinin avantajlı olmadığını ilkokullarda da liselerdeki gibi talep üzerine merkezden ödenek gönderilmesi gerektiği Alpay (2011), Gökçeli (2014) ve Kayıkçı (2014) tarafından yapılan araştırmalarda da ilkokullarda finansmanın öğrenci sayısına göre doğrudan merkezi bütçeden karşılanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Çiçek (2021), tarafından yapılan benzer çalışma da genel olarak okul müdürlerinin finansman bulma konusunda problemler yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca, ödeneklerin yetersiz olması, bazı okullara doğrudan hiç ödenek verilmemesi, gelirlerin giderleri karşılamaması gibi bu çalışma sonucunda ulaşılan sonuçlara paralel sonuçlar bulunduğu görülmektedir.

Araştırmanın yapıldığı zaman itibariyle Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan Vizyon belgesinde bir hedef olarak anılan okullara bütçe verilmesi 2021-2022 eğitim öğretim yılı ile ilkokullara merkezden doğrudan bütçe gönderilmeye başlamasıyla hayata geçirildiği söylenebilir. Böylelikle devlet okullarında bütçe verilmesinde ayırımın da ortadan kalktığı görülmektedir. Tüm kademelere ayırt etmeksizin bütçe verilmesiyle bunun sağlandığı söylenebilir.

Araştırmanın bir diğer sonucunda kaynak yaratma sürecinde sosyoekonomik ve çevresel faktörlerin kolaylaştırıcı ve zorlaştırıcı etkilerine ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmada sosyoekonomik düzeyi yüksek köy okulları kadar, sosyoekonomik düzeyi düşük merkez okullarına da rastlanması; okulların bulunduğu yerleşim yerinin köy, belde ve merkez olmasının okulun sosyoekonomik düzeyi üzerinde etkisi olmadığını ortaya koymaktadır. Öte yandan okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumunun kaynak yaratma sürecini olumlu ya da olumsuz etkilediği görülmüştür. Sosyoekonomik durumu düşük ve orta olan okullarda kaynak yaratma sürecinin olumsuz etkilendiği, sosyoekonomik durumun yüksek olduğu okullarda ise kaynak

yaratma sürecinin olumlu etkilendiği bulgulanmıştır. Alpay (2011) tarafından yapılan araştırma sonucunda da benzer olarak, okulların bulunduğu sosyoekonomik çevreye göre finansman kaynağının farklılaştığı sonucuna ulaşıldığı görülmüştür. Yolcu (2007) da araştırmasında bütçe dışı gelir kaynaklarının sayısının okulların bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumu bakımından farklılaştığını belirtmiştir. İlgili araştırmada düşük ve orta sosyoekonomik düzeye sahip okulların daha fazla bütçe dışı kaynak arayışında olmalarına rağmen yüksek sosyoekonomik düzeyde olan okulların bütçe dışı kaynağının az olduğu; sosyoekonomik durumu iyi olan velilerin eğitim giderlerine katılmak istedikleri sonucuna ulaşmıştır. Yolcu (2007) bu durumu yüksek sosyoekonomik çevrede olan okulların veli bağışları ile birçok giderini karşıladıkları için daha fazla bütçe dışı kaynağa ihtiyaç duymamalarına bağlamıştır. Bu bulguların araştırma bulgularını da desteklediği görülmektedir.

Türkiye'nin imzacısı olduğu uluslararası sözleşmelerde ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında ilköğretimin zorunlu ve devlet okullarında parasız olduğu belirtilmiştir. Bu temel ilkenin gereğine uygun olarak Milli Eğitim Bakanlığının bütçesinin arttırılması ve bu bütçede ilköğretim okullarının payının arttırılması, okullara finansman kaynaklarının planlanması, takibi, dağıtımı gibi konularda personel görevlendirmesi sağlanması; okulların maddi kaynaklarının yönetilmesi konusunda okul müdürlerine eğitimler verilmesi, okulun bulunduğu çevrenin sosyal ve ekonomik durumları göz önüne alınarak, sosyal ve ekonomik düzeyin düşük olduğu yerlerde pozitif ayrımcılık uygulanması yarar sağlayabilir.

Bu araştırmada çalışma grubu sadece ilkokullar ve okul müdürleri ile sınırlı tutulmuştur. Aynı araştırma ortaokul ve liseler içince farklı çalışma grupları ile ilkokulların finansmanı konusunda velilerin görüş ve beklentileri üzerine, devlet okulların finansmanı konusunda temel eğitim ve ortaöğretim okulların finansmanı karşılaştırmalı olarak incelemeye yönelik araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Âdem, M. (1993). *Ulusal eğitim politikamız ve finansmanı*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- AIHS. (2023). *Yargıtay*. <https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf>
- Aktan, C. C., Tunç, M., & Yay, S. (2017). İnsan sermayesi ve sosyal sermaye arasındaki ilişki ve tamamlayıcılık rolü üzerine. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 9(1), 81-103.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. (1989). Resmî Gazete. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22184.pdf>
- BKM (2023). https://bkm.com.tr/secilen-sektore-gore-aylik-gelisim/?filter_group=22&List=Listele
- Birleşmiş Milletler (1948). *İnsan hakları evrensel beyannamesi*. <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>
- Birleşmiş Milletler (1966). *BM ekonomik ve sosyal ve kültürel haklara ilişkin sözleşme*. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c016/tbmm22016089ss0148.pdf>
- Burak, A. (2021). Nitel araştırmada veri toplama. F. N. Seggie, & Y. Bayyurt içinde, *Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları* içinde (ss. 46-61). Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri, beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (M. Bütün, & S. Demir, Çev.) Siyasal Kitabevi.

- Çiçek, D. (2021). *Okul yöneticilerinin finansman sağlama yöntemleri*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Eğitim Reformu Girişimi [ERG] (2019). *Eğitim yönetişimi ve finansmanı eğitim izleme raporu*. https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2017/03/EIR_YonetisimVeFinansman.16.05.19.rev1_.pdf
- Eğitim Reformu Girişimi [ERG] (2020). *Öğrenciler ve eğitime erişim eğitim izleme raporu*. https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2010/01/EIR20_OgrencilerveEgitimeErisim.pdf
- Ekiz, D. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Gökçeli, Y. (2014). *Okulların maddi kaynaklarının incelenmesi (Andırın ilçesi örneği)*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Zirve Üniversitesi.
- Güncör, C. (2017). Eğitim ve kalkınma ilişkisinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 1, 14-32.
- Hoşgörür, V., & Arslan, İ. (2014). Okul örgütünün finansal kaynaklarının yönetimi sorunu (Yatağan ilçesi örneği). *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 91-102.
- Karakul Kayahan, A. (2014). İran ve Türkiye’de eğitim finansmanının karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 67-87.
- Kariyer İş İlanları. (2021, Ekim 20). *MEB güvenlik görevlisi alımı yapmadı*. <https://isilanlarikariyer.com/meb-guvenlik-personeli-alimi-yapmadi-100-binlerce-aday-bekliyor-26410h.html>
- Kurul, N. (2012). *Eğitim finansmanı*. Siyasal Kitabevi.
- Menteşe, S., Üstün, A., & Gökdelen, A. (2012). İlköğretim okulu yöneticilerinin okulun parasal kaynaklarını yönetme yeterlilikleri (Ordu ili örneği). *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 41-65.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1961). *İlköğretim ve eğitim kanunu*. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.222.pdf>
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1973). *Millî Eğitim temel kanunu*. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1988). *XII. Millî Eğitim şurası*. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165252_12_sura.pdf
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1996). *XV. Millî Eğitim şurası*. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165430_15_sura.pdf
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1999). *XVI. Millî Eğitim şurası*. http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_02/21142534_16_sura.pdf
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2012). *Okul-aile birliği yönetmeliği*. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=15878&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2014). *Millî Eğitim Bakanlığı taşıma yoluyla eğitime erişim*. http://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_09/12024357_tasimayonetmeli.pdf
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *2023 eğitim vizyonu*. http://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf

- Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD]. (2019). *Education at a glance 2019*. <https://www.oecd-library.org/docserver/f8d7880den.pdf?expires=1606153980&id=id&accname=guest&checksum=D243AC14A1D1FDC252A0162B7B6FBD03>
- Sarıbal Altuntaş, Y. (2005). *İlköğretim okullarının finansman ihtiyaçlarını karşılama düzeyleri (Van ili örneği)*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Sarpkaya, R. (2019). Eğitimin temel kavramları. A. Tanrıoğen, & R. Sarpkaya içinde, *Eğitim bilimine giriş* (s. 1-36). Anı Yayıncılık.
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı [SBB]. (2013). *Onuncu kalkınma planı*. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2014-2018.pdf>
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı [SBB]. (2019). *On birinci kalkınma planı*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/11/ON_BIRINCI_KALKINMA-PLANI_2019-2023.pdf
- Şentürk, İ. (2008). Pierre Bourdieu'nun neoliberalizm eleştirisi bağlamında eğitim yönetimini yeniden düşünmek. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 73-98.
- Şişman, M. (2020). *Eğitime giriş*. Pegem Akademi.
- Tunç, M. (1998). Kalkınmada insan sermayesi: İç getiri oranı yaklaşımı ve Türkiye uygulaması'. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, 13(1), 83-106.
- TÜİK. (2022). *Eğitim harcamaları istatistikleri*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Egitim-Harcamaları-Istatistikleri-2021-45553>
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası [TC]. (1982). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Ünal, I. (1996). *Eğitim ve yetiştirme ekonomisi*. Epar Yayınları.
- Yamaç, U. (2010). *İlköğretim okullarının finans kaynakları*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 23(112), 1-17.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, K. (2019). Eğitim Yönetimi. N. Cemaloğlu, & M. Özdemir içinde, *Eğitim Planlaması ve Ekonomisi*. Pegem Akademi Yayınları.
- Yin, R. K. (2009). *Case study research and applications: design and methods*. SAGE.
- Yolcu, H. (2021). Eğitimde eşitsizliğin yansıması: Kamu ilköğretim okullarının kaynak arayışı. A. Y. Meral Uysal içinde, *Mehmet Bilir'e ARMAĞAN* (s. 227). Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Zoraloğlu, Y. R., Şahin, İ., & Şahin Fırat, N. (2004). İlköğretim okullarının finansal kaynak bulmada karşılaştıkları güçlükler ve okula etkileri. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 2(8), 4-17.
- Zoraloğlu, Y. R., Şahin, İ., & Şahin Fırat, N. (2005). İlköğretim okullarında kaynak sorunu. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 3(12), 86-101.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

With the effect of neoliberal policies in Turkey, there is an increasing need for private resources in the financing of schools. While fundraising forms have been diversifying day by day, the potential of school principals to create resources has become a determining feature in their success or failure. In this context, the aim of the research is to analyze the experiences and opinions of school principals about the fundraising process in primary schools. Within the scope of the research, it is aimed to analyze the problems experienced in the process of fundraising in primary schools based on the experiences of school principals and thus to develop suggestions that will help the production of primary school financing policies. In line with these aims, answers to the following questions will be sought:

1. Which expenses of primary schools are covered by the central budget? What are the expenses that are not covered by the central budget?
2. What are the opinions and experiences of school principals in providing resources for expenses not covered by the central budget?
3. What are the facilitating or complicating effects of socioeconomic and environmental factors in the fundraising process in primary schools? What are the opinions of school principals on this issue?

Methods

In this qualitative study, the case study was used. The study group of the research consists of school principals working in primary schools in the center and seven districts of Zonguldak in the 2020-2021 academic year. In the selection of school principals, a purposeful choice was made in terms of providing data diversity according to age, gender, and school location. In this determination, which is called "maximum diversity sampling", the researcher tends to make choices to increase the diversity of the participants regarding the research problem (Yıldırım & Şimşek, 2018, pp. 119). In the research, it was accepted appropriate to use the interview technique to consult the opinions and suggestions of the school principals, and data were collected with semi-structured interview forms. Descriptive analysis method was used to analyze the research data. In this context, for descriptive analysis in the research, first of all, video recordings were analyzed and converted into text by making use of the notes taken during the interviews. The created text was revised by listening and checking the recordings again; The answers given to the questions were carefully examined and organized under the themes created within the framework of the research purposes. All the answers given were brought together in a meaningful and logical way on the relevant themes, and direct quotations to be used in writing the findings were determined to strengthen each theme.

Discussion and Conclusion

It was determined that electricity, water, telephone, internet, and natural gas bills are met from the central budget. It was determined that solid fuel of primary schools that are not heated with natural gas is also covered from the central budget. The research of Zoraloğlu et al. (2005), Sarıbal Altuntaş (2005), Yamaç (2010) and Kayıkçı (2014) also revealed that electricity, water, and fuel expenses are covered from the central budget.

It was concluded that some expenses in primary schools are partially covered by the central budget and that paint expenses, paper expenses, cleaning materials and disinfectant expenses are paid from the central budget especially during the epidemic period. In the research conducted by Gökçeli (2014), it was seen that cleaning and stationery expenses are tried to be covered from the central budget but can be partially covered. Zoraloğlu et al. (2005) concluded in their study that expenses such as cleaning, painting, and repair are covered from non-budgetary sources.

It was found that the most basic method that school principals resort to in raising funds is to receive donations from parents. It was seen that the studies in the literature supported the findings of the study. In Zoraloğlu et al.'s (2004) research, it was found that parental donations and canteen income had the largest share for expenses not covered by the central budget. In Alpay's (2011) research, it was concluded that the resources obtained by the school principals other than the central budget in meeting the school expenses are higher than the resources coming from the central budget.

It was concluded that the financing processes from the central budget are progressing slowly. In their study, Hořgörü and Aslan (2014) concluded that the resources allocated to schools are both insufficient and transferred late. In the research, school principals also emphasized the necessity of sending grants in direct proportion to the number of students in line with the expenses of the school directly from the center for primary schools, just like in high schools. It has also been seen in the literature research that primary schools are the most neglected education level by the central budget. Alpay (2011), Gökçeli (2014) and Kayıkçı (2014) have emphasized that financing in primary schools should be directly from the central budget according to the number of students.

The fact that there are central schools with a low socioeconomic level as well as village schools with a high socioeconomic level in the research reveals that whether the schools are in the village, town or center does not have an effect on the socioeconomic level of the school. On the other hand, it has been observed that the socioeconomic status of the school's environment affects the fundraising process positively or negatively. It has been found that the fundraising process is negatively affected in schools with low and middle socioeconomic status, while the process of fundraising is positively affected in schools with high socioeconomic status. As a result of the research conducted by Alpay (2011), it has been seen that the source of finance differs according to the socioeconomic environment in which the schools are located.